

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА II

БРОЈ 2

SERBIAN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS

THE SASA LIBRARY FORUM

YEAR II
VOLUME 2

Accepted on March 25th 2014, at the 2nd meeting of the SASA Department of Languages and Literature, following the reviews of academician *Nada Milošević Dorđević* and academician *Predrag Piper*

Editor-in-chief

Corresponding member
MIRO VUKSANOVIĆ

BELGRADE
2014

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

ГОДИНА II

БРОЈ 2

Примљено на II скупу Одељења језика и књижевности
од 25. марта 2014. године, на основу рецензија академика
Наде Милошевић Борђевић и академика *Предрага Пипера*

Уредник

дописни члан

МИРО ВУКСАНОВИЋ

БЕОГРАД

2014

Издаје
Српска академија наука и уметности

Технички уредник
Мира Зебић

Тираж 450 примерака

Штампа
Сајнос, Нови Сад

© Српска академија наука и уметности, 2014

Трибина Библиотеке САНУ основана је да приказује јавности нове књиге чланова САНУ, нова издања САНУ и њених института, из свих области наука и уметности. Први уредник Трибине био је академик Никша Стипчевић, управник Библиотеке САНУ од 1991. до 2011. године. Од октобра 2011. године уредник Трибине је дописни члан Миро Вуксановић, управник Библиотеке САНУ.

Годишњак *Трибина Библиотеке САНУ* покренут је 2013. године. У првом броју донет је целовит преглед приказаних књига у Салону САНУ од 1991. до јуна 2011. године, а потом, у хронолошком низу, текстови казани на Трибини од новембра 2011. до краја 2012. године.

Прилози се објављују без измена, а нема текстова оних говорника који свој рад нису доставили.

ТРИБИНА БИБЛИОТЕКЕ САНУ

5. II 2013 – 17. XII 2013.

Уредник

дописни члан Миро Вуксановић

Стручни сарадник

Биљана Јоцић

САДРЖАЈ

<i>The theory of Hardy's Z-function / Aleksandar Ivić.....</i>	9
<i>Послератна српска књижевност 1945–1970 и њена историја / Предраг Палавестра.....</i>	17
<i>Стојан Новаковић у служби националних и државних интереса / Михаило Војводић.....</i>	25
<i>Заједничко у словенском фолклору : зборник радова / уредник Љубинко Раденковић.....</i>	37
<i>Византијски свет на Балкану / уредници Бојана Крсмановић, Љубомир Максимовић, Радивој Радић.....</i>	51
<i>Промене идентитета, културе и језика Рома у условима планске социјално-економске интеграције : зборник радова са научног скупа одржаног 6–8. децембра 2010. / уредници Тибор Варади, Горан Башић.....</i>	61
<i>Дан Библиотеке САНУ посвећен књижевнику Светолику Ранковићу поводом 150. годишњице рођења.....</i>	67
<i>La Serbie et les pays serbes : l'économie urbaine : XIVe–XVe siècles / Desanka Kovačević-Kojić.....</i>	79
<i>Употреба молекула : хемијски есеји о молекулима и њиховим применама / Живорад Чековић.....</i>	89

<i>Climate change : inferences from paleoclimate and regional aspects / editors André Berger, Fedor Mesinger, Đorđe Šijački.....</i>	99
<i>Математичка теорија топлотних појава насталих сунчевим зрачењем / Милутин Миланковић ; редактори Зоран Кнежевић, Александар Петровић.....</i>	99
<i>Над преписком Мартина Хајдегера : један вид епистоларне филозофије / Данило Н. Баста.....</i>	103
<i>Ватикан у балканском вртлогу : студије и расправе / Драгољуб Р. Живојиновић.....</i>	123
<i>„La Dalmazia o morte” : италијанска окупација југословенских земаља 1918-1923. године / Драгољуб Р. Живојиновић.....</i>	123
<i>Зборник у част Николе Хајдина поводом деведесетог рођендана / уредници Ђорђе Злоковић, Градимир Срећковић, Ненад Марковић.....</i>	137
<i>Сродници / Светлана Велмар-Јанковић.....</i>	159
<i>Сто година Јужнословенског филолога (часопис издаје Институт за српски језик САНУ).....</i>	171
<i>Тотални геноцид : Nezavisna država Hrvatska 1941–1945 / Динко Давидов.....</i>	183
<i>Anthropogenetic homozygosity and adaptive variability : HRC-test in studies of human populations / Dragoslav Marinković, Suzana Svjetićanin.....</i>	193
<i>Ка изворима речи : тридесет година Етимолошког одсека Института за српски језик САНУ : зборник радова / приредила Марта Бјелетић.....</i>	209
<i>Именик аутора, уредника и говорника.....</i>	223

Промене идентитета, културе и језика Рома у условима планске социјално-економске интеграције : зборник радова са научног скупа одржаног 6–8. децембра 2010. / уредници Тибор Варади, Горан Башић. – Београд : САНУ, Одељење друштвених наука, 2012

Говорили: академик Тибор Варади
доц. др Горан Башић

У Београду, уторак 16. април 2013. у 13 часова

КЉУЧНЕ РЕЧИ О РОМИМА

Неколико младих истраживача, недавно и добронамерно, интернетским путем, послало је десет питања на хиљаду адреса. Једно од питања гласи:

„Шта прво помислите када чујете реч – Ром?”

Већина је одговорила да одмах помисли на *сиромаштво*, понеко је написао изреку *Земља ниско, а небо високо*, а понеко реченицу – *Људи без крова над главом*. На доста места, у различитим облицима, појављивале су се именице: *веселост, игра, радост, срећа*. Упоредно, можда и чешће, анкетирани су као прву асоцијацију на реч Ром унели – *селидба*. Било је десетине одговора са *смехом у срицу*.

Није потребно низати остале примере. Важно је да су сви према Ромима показали наклоност, да нико није користио увреде, да су се трудили да буду духовити, да ухвате ромски дух, да су често истицали да би живот био још сиромашнији да није међу нама сиротних а веселих Рома. Мало истраживање је показало да су Роми у Србији омиљени. Уосталом, то смо одувек знали.

Српска академија наука и уметности има Комисију за проучавање живота и обичаја Рома. Оснивач је академик Милош Мацура. Потом су председници Комисије били академици Љубомир Тадић и Александар Фира, а сада академик Тибор Варади. Као важан и вишеструко значајан резултат, најновији, имамо зборник радова с научног скупа – *Промене идентитета, културе и језика Рома у условима планске социјално-економске интеграције*. Након замашних изучавања добили смо 33. књигу Одељења друштвених наука.

Осим речи Роми и Србија, кључне речи радова у зборнику јесу: религија, обичаји, политика, интеграција, дискриминација, укључивање, еманципација, устав, етником, инклузија, традиција, промена, граница, кризис, вишеструкост... Потом се, на истим местима, јављају синтагме: матерњи језик, демографска истраживања, мешовити бракови, обичајно право, јавни интерес, сиротињско насеље, ромска деца, средња школа, ромски утицаји... Највише пута, међу кључним речима, испод научних радова, налазимо – *идентитет*, и то: ромски, национални, осцилирајући, религијски, групни, језички, трансформирајући, етнички, хибридни, културни.

А како је све то, овако наговештено, у свестраном научном захвату у књизи обрађено говориће уредници академик Тибор Варади и др Горан Башић.

(Уводна реч уредника)

М. В.

ТИБОР ВАРАДИ

Српска академија наука и уметности је 1988. године формирала Комисију за проучавање живота и обичаја Рома. Иницијатор и први председник ове Комисије био је академик Милош Мацура. Комисија је била и остала суочена са једним од критично важних испита наше – али и европске – цивилизације. Суштина задатка је у томе да друштво Ромима обезбеди статус истински равноправних грађана.

Академија не располаже средствима којима располаже државна власт која треба да обезбеди адекватне стандарде. Но да би се нашла заиста прикладна решења, потребно је да се проблем сагледа, да се темељно анализира. Другим речима, потребно је знати ко су Роми, какви су њихови обичаји, треба познавати њихов живот. Интеграција је потребна, али интеграција не значи просто уклапање у живот и животне токове већине. Права интеграција значи стварање друштва у којем разне групе људи постају део заједнице на тај начин да не напуштају свој идентитет.

Овај Зборник је део настојања да се сагледају статус, идентитет и култура Рома, што је претпоставка за тражење решења која би била прилагођена људима – уместо да се људи и људске заједнице прилагођавају измишљеним формулама.

Полазна тачка овом Зборнику је научни скуп који је у организацији САНУ одржан од 6. до 8. децембра 2010. године. Излагања на том Скупу су преобличена у научне радове. Од 45 учесника Скупа, 35 су предали своје радове. Након процеса научне провере и након што су написане рецензије, уредници су одлучили да се објаве 33 рада.

Зборник који је пред вама садржи ова 33 рада. Радови су усредсређени на различите теме, но све те теме пружају оквир да се са разних аспеката сагледају живот, култура и језик Рома. Посебна је пажња обрађена на друштвене промене које утичу на све етничке и друге групе, али не на исти начин и не са истим последицама. Због тога је од изузетног значаја да се научним методама сагледа како су друштвене промене утицале (и како утичу) на Роме, и какав траг остављају на процесима трансформације идентитета.

Сагледавање истине је увек олакшано упоредним испитивањима јер она омогућавају да се појаве и процеси виде у једној широј перспективи. Због тога су у овом Зборнику вршена и упоредна истраживања, са посебним фокусом на југоисточну Европу.

Посебна је пажња посвећена језику и религији Рома, вишејезичности Рома, и то поново у контексту савремених друштвених збивања.

Како уредници, тако и аутори Зборника деле убеђење да Роми – као и сви други народи и етничке групе – заслужују пуну равноправност, заслужују поштовање, а елементарна претпоставка за поштовање је познавање. Овај Зборник не даје одговор на сва питања, али је важан корак у правцу упознавања са питањима, па и са неким одговорима. Уредници су чврсто уверени, да питање идентитета, културе и језика Рома заслужује пажњу, и да је заправо дужност свих нас да упознамо друге без предрасуда.

ГОРАН БАШИЋ

1. Расправа о Ромима већ неко време није искључиво академска и научна. О њиховом положају, унапређењу услова живота и друштвеном укључивању разговара се и доносе одлуке у различитим међународним и националним институцијама и организацијама. Суграђанима Ромима Европа је од 2005. године посветила декаду у којој је интересовање за проблеме Рома усмерено на стварање трајних услова у државама југоисточне и централне Европе за елиминисање структурног сиромаштва Рома. У таквим околностима пажња друштвених наука је претежно окренута ка социо-економским и правно-по-

литичким аспектима интеграције (инклузије) припадника ове друштвене групе, који су, због специфичног облика сиромаштва с којима се суочавају, означени и као „етно класа”.

2. Када је реч о питањима идентитета Рома, интересовања научника – претежно културних антрополога, етнолога, социолога и лингвиста – посвећена су променама, односно прилагођавањима културе Рома културама окружења. У бројним научним и стручним радовима указује се и на то да је након институционалног признања идентитета Рома уследио снажан развој заједнице, који је видљив у свакодневном животу: све је више образованих Рома, ромски језик и његови дијалекти се уче у јавним школама и проучавају на катедрама угледних европских универзитета, све је више литературе написане на овом језику и све је више аутора којима је ромски матерњи (први) језик. Међутим, ретко се проучава, а самим тим и пише и разговара о томе на који начин мере социо-економске интеграције осмишљене, планиране и спроведене изван ромског културног хабитуса утичу на промене културног идентитета ове групе.

3. Познато је да је идентитет Рома укореењен у два стуба, који су парадигма коју ромски интелектуалци истичу као основу политике идентитета народа чији припадници живе у широком расејању – *Romanipen* и *Romani criss*. У њима је садржан дух и филозофија овог народа, њихово обичајно право, засновано и настало да би успоставило правила унутар групе и омогућило њено очување, а припадницима пружио уточиште и какву-такву сигурност током дуге историје сеоба и сучељавања са културама које им, по правилу, нису биле благонаклоне. Занемаривање ових чињеница приликом осмишљавања и спровођења савремених мера социјално-економске интеграције Рома представља реалну опасност да ти програми не дају жељене резултате, односно да не подстакну промене чија су обележја како побољшање животних услова Рома, тако и очување и подстицај њиховог културног идентитета. Уважавајући међусобну зависност културних промена савремених етничких група и све динамичније и софистицираније начине њихових прожимања, чини се да није на одмет подсетити се и чињенице да неку културу можемо схватити само уколико је поимамо на начин како је поимају њени баштинници. При томе, не би требало сметнути с ума и то да су на идентитет Рома, поред сиромаштва, утицај имале сталне миграције, осећање преживљавања и страх од „других”. Очувању препознатљивог културног идентитета Рома и његовом ненаметљивом утицају на друге народе допринела је снага унутар групне кохезије, заснована на логици, правилима и назорима развијаним у односу на снажне и сталне спољашње „подстицаје”.

4. Научни скуп са којег су потекли радови објављени у овом Академијином зборнику имао је циљ да разматра неке од поменутих отворених и

у науци недоречених питања. Подстицај научне расправе ка овим циљевима чинио се Организационом одбору који је припремао овај скуп оправданим и потребним. С обзиром на то да је од одржавања скупа – 6–8. децембра 2010. године – до предаје овог зборника у штампу – новембар 2012. године – протекло довољно времена да се процене његови научни и друштвени домаћаји, може се указати и на то да су чланови Комисије за проучавање живота и обичаја Рома Српске академије наука и уметности када су разматрали оправданост научних циљева организовања научног скупа „Промене идентитета, културе и језика Рома у условима планске социјално-економске интеграције” имали право опредељујући се за расправу о односу очувања специфичног етно-културног идентитета Рома и интеграције припадника овог народа у шире националне, наднационалне и друге идентитете унутар сложеног процеса савремених културних социјалних промена. На тај начин је Комисија, као и Организациони одбор, наставила научно опредељење које су неговали како њен оснивач академик Милош Мацура, тако и други њени председници академици Љубомир Тадић, Александар Фира и Тибор Варади, да живот и обичаје Рома посматра и проучава у односу на укупне друштвене промене, а да при томе ни на који начин не занемари аутентичне вредности на којима је изграђен идентитет овог народа.

